

Ивана Медић

Циклус концерата *Музичка модерна* Трећег програма Радио Београда (1967–1985)¹

Апстракт

Циклус концерата савремене музике, реализованих у директном преносу, покренут је две године по оснивању Трећег програма Радио Београда (1965). Овај циклус најпре је понео назив *Музика данас*, да би се од фебруара 1968. усталио наслов *Музичка модерна*, који се одржао све до марта 1985, када је, услед све јачег продирања постмодернистичких тенденција које су обесмислиле овај назив, преименован у *Musica viva (Жива музика)*. Готово сваки концерт био је пропраћен јавним дискусијама, на којима су учествовали стручњаци за савремену музику. У овом раду даћу преглед концерата одржаних од 1967. до 1985. године, сачињен на основу опсежне документације, која обухвата: најаве у дневној штампи, кошуљице и спикерске текстове директних преноса, транскрипте дискусија вођених после концерата, објављене критике итд. Осврнућу се на заступљеност појединих извођача и ансамбала, однос иностраних наспрам домаћих извођача, број композиција премијерно изведених на концертима из овог циклуса, ексклузивност појединих иностраних гостовања, престижност дворана у којима су концерти одржавани, као и на критичку рецепцију. Циљ овог истраживања је да осветли допринос серијала *Музичка модерна* афирмисању музике друге половине XX века у Србији и стимулисању савременог композиторског стваралаштва у посматраном раздобљу.

Кључне речи: *Музичка модерна*, Трећи програм Радио Београда, *Музика данас*, *Musica viva*, савремена музика

¹ Овај текст је резултат рада на пројекту Музиколошког института САНУ *Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови*, бр. 177004, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Увод

Циклус концерата савремене музике емитованих у директном преносу на таласима Трећег програма Радио Београда, покренут је две године по оснивању Трећег програма (1965) – медија превасходно окренутог савременој уметности, култури и науци. Иницијаторка и уредница овакве врсте презентације савремене музике била је Мира Далеоре, која је руководила Музичком редакцијом Трећег програма од њеног оснивања. Циклус директних преноса најпре је понео назив *Музика данас* – од првог концерта, 20. фебруара 1967. до последњег у тој години, 28. децембра 1967. године, да би се од 8. фебруара 1968. усталио наслов *Музичка модерна*, који се одржао све до 20. марта 1985. и под којим је организовано 77 концерата.² Услед све јачег продирања постмодернистичких тенденција, које су донекле обесмислиле овај назив, циклус је преименован у *Musica viva* [Жива музика] и под тим називом приређена су још четири концерта до краја 1985. године; дакле, укупно је реализовано 87 концерата у разматраном периоду. Директни преноси су организовани у сарадњи са другим институцијама као што су Концертна пословница Србије, Музичка продукција Радио-телевизије Београд, концертна агенција *Југоконцерт*, фестивал БЕМУС, Француски културни центар итд. Током 18 година које су у фокусу мог истраживања, готово сваки концерт био је пропраћен јавним дискусијама или трибинама, такође директно преношеним на таласима Трећег програма, на којима су учествовали композитори, музиколози, естетичари, диригенти и други стручњаци за савремену музику. Поред тога, сви концерти били су испраћени критичким освртима из пера угледних српских музиколога и естетичара, објављеним у дневној штампи или емитованим у емисији Хроника Трећег програма Радио Београда.

У овом раду даћу преглед концерата одржаних од 1967. до 1985. године, сачињен на основу опсежне документације која обухвата најаве у дневној штампи, кошуљице и спикерске текстове директних преноса, транскрипте дискусија вођених после концерата, објављене критичке приказе и коментаре итд. Осврћу се на заступљеност појединих извођача и

² Поред јавних концерата, на Трећем програму су припремане и емисије под називом *Музичка модерна*, на којима су најчешће емитовани снимци концерата организованих у оквиру фестивала попут Музичког бијенала у Загребу, Међународне трибине композитора у Паризу, *Варшавске јесени*, *Prix Italia*, Међународне музичке недеље *Gaudeamus* итд. Међутим, овом приликом разматрам само јавне концерте реализоване у директном преносу из београдских концертних дворана.

ансамбала, однос иностраних наспрам домаћих (у то време, југословенских) извођача, број композиција премијерно изведених на концертима из овог циклуса, ексклузивност појединих иностраних гостовања, престижност дворана у којима су концерти одржавани, као и на потоњу критичку рецепцију. Циљ овог истраживања је да осветли укупан допринос серијала *Музичка модерна* афирмисању музике друге половине XX века у Србији и стимулисању савременог композиторског стваралаштва у посматраном раздобљу.

Као примарну грађу за ово истраживање користила сам веома педантно вођену документацију циклуса *Музичка модерна* коју ми је љубазно уступила мр Христина Медић, дугогодишња уредница у музичкој редакцији Трећег програма Радио Београда. Документација обухвата, између осталог, кошуљице директних преноса, спикерске текстове, прекуцане транскрипте дискусија вођених након концерата, затим, концертне програме, критичке приказе писане за потребе емисије Хроника, као и критике објављиване у београдској и загребачкој дневној штампи.³

Слика 1: Најава једног од првих концерата из овог циклуса, објављена у дневним новинама (из времена када је циклус носио назив *Музика данас*)

КОНЦЕРТНА ПОСЛОВНИЦА СРБИЈЕ

ТРИБИНА ТРЕЋЕГ ПРОГРАМА
РАДИО - БЕОГРАДА 62

У ЧЕТВРТАК, 16. НОВЕМБРА
У 21 ЧАС

У ВЕЛИКОЈ ДВОРАНИ ДОМА ОМЛАДИНЕ

ЈАВНИ КОНЦЕРТ »МУЗИКА ДАНАС«

СА МАГНЕТОФОНСКИХ ТРАКА - ЕЛЕКТРОНСКА, КОНКРЕТНА И СИНТЕТСКА МУЗИКА (ТАРЕ - MUSIC)

На програму: Л. ФРАЈТ - Астероиди, Ф. В. Маш - Бела ноћ, Шефер - Симфонија, В. Радовановић - Сферон

Уводна реч: ВЛАДАН РАДОВАНОВИЋ

О изведеном програму разговарају: ПАВЛЕ СТЕФАНОВИЋ, ДРАГУТИН ГУСТИЋИ, ДРАГОМИР ПАПАДОПУЛОС И ВЛАДАН РАДОВАНОВИЋ.

Продаја улазница на благајни велике дворане Дома омладине.

25013

³ Овом приликом желим да се захвалим мр Христини Медић и мр Ани Котевској на конструктивним напоменама, као и на верификацији појединих запажања, до којих сам дошла на основу сачуваних писаних трагова о серијалу *Музичка модерна*.

Музичка модерна

На основу сачуване архиве одмах се намеће констатација да се радило о веома амбициозно замишљеном и предано вођеном циклусу. Настојало се да се успостави равнотежа између гостовања иностраних солиста и ансамбала и ослањања на домаће (југословенске) извођаче, што, међутим, није увек било могуће. Треба одмах истаћи да је, у програмском смислу, циклус у великој мери био наслоњен на програм загребачког Музичког бијенала, јер је од овог фестивала „преузимао” реномиране иностране извођаче, солисте и ансамбле, пошто Трећи програм Радио Београда није располагао финансијским средствима која би му омогућила да самостално финансира боравак иностраних гостију у Југославији.

У прве две године, закључно са концертом одржаним 24. априла 1969. године, после сваког концерта вођена је дискусија о изведеним делима. У дискусијама су учествовали композитори, естетичари, извођачи савремене музике и др. У другој половини 1969. године се од те праксе одустало, услед засићења саговорника, али се зато у паузама преноса или после концерата емитују преводи научних студија (у емисији *На маргинама музике*), затим, интервјуи са композиторима и солистима и сл.

Што се тиче разлога за промену назива циклуса из *Музика данас* у *Музичка модерна*, њих можемо ишчитати из речи Павла Стефановића које проналазимо у транскрипту разговора вођеног поводом концерта емитованог 8. фебруара 1968, а којима је објашњена концепција читавог циклуса и стилски профил највећег дела извођене музике:⁴

Ова трибина Трећег програма Радио Београда, која је почела, отприлике, пре годину дана, носила је до вечерас наслов *Музика данас*. Но, како видимо у огласу из новина, сада је *Музичка модерна*. Онај ранији наслов, мислим да је био заиста сувише широк. Наиме, када се казало *Музика данас*, могло се изводити све што заиста представља музику данас – сви правци, сви стилови; но, није та употреба, још мање злоупотреба, чињена, јер је ово ипак Трећи програм, који има свој одређен карактер. Но, када је сада та иста серија названа *Музичком модерном*, мислим да је учињена једна

⁴ Транскрипт разговора доноси Стефановићеве речи онако како их је изговорио, са свим поштапалицама карактеристичним за усмени говор. Због тога је било неопходно да се овај цитат донекле коригује и прилагоди специфичностима писаног изражавања.

терминолошки већа строгост, а можда и прецизност. Код појма *Музичка модерна* могла би се подразумевати – и свакако ће многи и подразумевати – савремену музику. Ја хоћу да прецизирам једно своје схватање, које не морају други делити, а које сам имао прилике да у неким ранијим студијама искажем.

Појам *модерне* разликујемо од појма савремене у том смислу, да је појам модерне ужи. Наиме, под савременом музиком подразумевам све оно што је данас живо, што је данас створено и што тече са својим временом. [...] Данас се врло много ствара из оквира, из стилског домена традиционално-тоналне музике. Тиме, наравно, ништа пежоративно не акцентујем. Паралелно са овом данас теку, дакле, савремене су и неке иновације, оне које су почеле са додекафонијом, са серијалном музиком: конкретна, електронска итд. Ја бих сам ове друге подразумевао под појмом *модерна*.

Наведене речи Павла Стефановића потврђују да је у програмском смислу циклус *Музичка модерна* првенствено био окренут експерименталној и авангардној музици насталој у Западној Европи, Сједињеним Америчким Државама, али и словенским земљама које су имале јаке авангардне струје, попут Пољске, Чехословачке и, наравно, Југославије.

Током 18 разматраних година, учесталост одржавања концерата је варијала. Понекад су концерти одржавани на сваких месец дана, док се у другим случајевима дешавало да између два концерта протекне скоро годину дана. Оваква неуједначена учесталост била је превасходно условљена спољашњим околностима, јер је, као што сам истакла, организација концерата зависила од партнерских институција са којима је Трећи програм Радио Београда сарађивао. У просеку је организовано по пет концерата годишње; највише концерата било је 1974. године (осам), а најмање 1977. године (два). Премда су се концерти одржавали свих дана у недељи, уочава се да је четвртак све до краја 1982. године био дан „резервисан” за *Музичку модерну*, док је од 1983. године то постала среда.

У наставку овог текста настојаћу да из обиља архивског материјала издвојим одређене проблемске области и да сумирам домете овог циклуса.

Композитори

На самом почетку разматрања композиторских личности чија су дела била извођена на концертима из циклуса *Музичка модерна*, уочавамо веома

велику заступљеност композитора из Хрватске и Словеније, у односу на композиторе из Србије и из других република некадашње Југославије. Разлози за ову несразмеру су двојаки: с једне стране, поново је реч о програмској наслонености *Музичке модерне* на загребачки Бијенале, те су концерти одржавани у оквиру Бијенала (на којима су, опет, преовладавали словеначки и хрватски композитори) једноставно бивали поновљени у Београду. С друге стране, не може се оспорити чињеница да су музички ствараоци из Хрватске и Словеније доследније заступали модернистичку оријентацију, онако како ју је дефинисао Стефановић, а коју је циклус *Музичка модерна* промовисао. Чињеница да су композитори из нпр. Црне Горе или Македоније практично били игнорисани показује да се није радило „по кључу”, те да је стилска кохерентност извођених композиција била важнија од етничке припадности југословенских композитора. Још једну спону са Бијеналом представља учешће загребачког музиколога Петра Селема у дискусијама и критичким освртима емитованим у оквиру директних преноса, практично од самог успостављања циклуса *Музичка модерна*. Најчешће извођени словеначки и хрватски композитори били су:

- Дубравко Детони (Хрватска), оснивач ансамбла *Acezzantez*; укупно је изведено 10 његових композиција – од тога, концерт организован 9. јануара 1985. у целости је био посвећен његовим делима;
- Милко Келемен (Хрватска), оснивач загребачког Бијенала; укупно је изведено 9 његових композиција – од тога, концерт организован 14. фебруара 1974. у целости је био посвећен његовим делима;
- Примож Рамовш (Словенија) и Лојзе Лебич (Словенија) – по 8 композиција;
- Бранимир Сакач (Хрватска) – 6 композиција
- Иво Петрич (Словенија), Игор Куљерић (Хрватска), Станко Хорват (Хрватска) и Игор Штухеџ (Словенија) – по 5 композиција.

Поред ових композитора који су деловали у Југославији (тј. у Хрватској и Словенији), веома често су се на програмима концерата у оквиру циклуса *Музичка модерна* налазила и дела хрватских и словеначких композитора који су били професионално активни у Западној Европи. Међу њима можемо најпре издвојити Ива Малеца: укупно је изведено 10 његових композиција, од чега су чак два концерта (17. децембра 1970. и 15. јануара

1981. године) била посвећена искључиво његовим делима, а, у оба случаја, он је сам и дириговао. Поред Малеца, споменимо и Винка Глобокара, Словенца трајно настањеног у Француској, чије су се три композиције нашле на програмима концерата циклуса *Музичка модерна*. Напоменимо да, за разлику од Детонија, Келемена или Малеца, ниједан од српских композитора (односно, да будемо прецизни, композитора који су живели и деловали у Србији) никада није имао ауторски концерт у оквиру овог циклуса, већ су њихова дела извођена у оквиру мешовитих програма. Што се тиче композитора из других југословенских република (изузев Србије), издвајају се само Војин Комадина (Босна и Херцеговина), чијих се чак осам композиција нашло на програмима концерата *Музичке модерне*, као и Тома Прошев (Македонија), чија су дела изведена три пута. Сви остали композитори били су заступљени сасвим спорадично (или никако).

Када се осврнемо на заступљеност композитора који су професионално деловали у Србији, најчешће су извођени: Вук Куленовић (8 композиција), Лудмила Фрајт, Јосип Калчић и Срђан Хофман (по 7 композиција), Милорад Кузмановић и Владан Радовановић (по 6 композиција), Ивана Стефановић (четири), Слободан Атанацковић, Витомир Трифуновић и Рајко Максимовић (по три). Приликом овог набрајања уочавамо две занимљивости. Најпре, композитори чија су дела учестало била на програмима *Музичке модерне* нису нужно били они који су сматрани „најбољим”, односно, „најуспешнијим” српским композиторима у СФРЈ. Приликом селекције, очигледно је да су предност имали композитори који су били окренути авангарднијем („модернистичком”) звуку, као и експерименталној сфери, посебно у области радиофоније и електронске музике. Међутим, не треба превидети ни чињеницу да је велика већина набројаних композитора била професионално везана за Радио-телевизију Београд или Југословенску радио-телевизију (ЈРТ), што значи да су били повезани професионалним (а врло често и приватним) спонама са музичком редакцијом Трећег програма Радио Београда и уредницом Миром Далеоре. Поред тога, композитори запослени на Радио Београду и у ЈРТ имали су могућности да раде у студију, да се баве електронском музиком, да експериментишу са различитим начинима синтетисања и обликовања звука, док су композитори који су били професионално везани за београдску Музичку академију (од 1973. Факултет музичке уметности) углавном били експоненти конзервативније, умерено-модернистичке струје, те су преферирали класичне формалне обрасце и традиционалнији

инструментаријум. Можемо уочити да су се нпр. дела Љубице Марић свега два пута наша на програмима концерата *Музичке модерне* (1983. и 1985. године), док су композиције Душана Радића или Петра Озгијана изведене само по једном – иако је Озгијан био ангажован као музички критичар у емисији Хроника Трећег програма, а суделовао је и у разговорима вођеним у паузама концерата.

Занимљиво је и да су остварења српских минималиста (превасходно композитора потеклих из класе Василија Мокрањца и окупљених око групе *Опус 4*) веома ретко извођена. Наиме, иако довољно „модеран”, српски музички минимализам у том тренутку није био препознат као правац са потенцијалом да траје и да оствари релевантне уметничке резултате; поред тога, звучни свет раних минималистичких дела драстично је одударао од дармштатско-варшавско-бијеналског, односно, серијалистичко-микрополифоно-алеаторичког усмерења циклуса *Музичка модерна*. Рецимо, композиције Миодрага Лазарова, једног од чланова групе *Опус 4*, никада нису извођене на концертима *Музичке модерне*, иако је и он био ангажован као критичар у Хроници Трећег програма – и врло често се крајње неповољно изјашњавао о концертима из овог циклуса.

Слична тенденција приметна је и у одабиру иностраних композитора чија су дела извођена на овим концертима: превасходно је била заступљена серијалистичка струја, затим, пољска школа и амерички експериментализам, док су нпр. остварења Игора Стравинског изведена свега два пута. Међу композиторима који су најчешће били заступљени на програмима *Музичке модерне* издваја се Карлхајнц Штокхаузен (Karlheinz Stockhausen), чија су дела наша су на програмима равно десет пута; од тога, *Циклус* [Zyklus] за ударалке је изведен три пута, *Клавијерски комад IX* [Klavierstück IX] такође три пута, а читав један концерт био је посвећен целовечерњем извођењу композиције *Штимунг* [Stimmung] у ненадмашној интерпретацији секстета *Collegium vocale* из Келна. Веома често су извођене и композиције Јаниса Ксенакиса (Iannis Xenakis) – укупно једанаест остварења (од тога један концерт посвећен искључиво његовим делима); поред тога, издвајају се Лућано Берио (Luciano Berio) – осам композиција; Витолд Лутославски (Witold Lutoslawski) – пет; Едисон Денисов (најистакнутији совјетски „булезовац”) – четири; напoкон, Ђорђ Лигети (György Ligeti), Бетси Жолас (Betsy Jolas), Бернд Алојз Цимерман (Bernd Alois Zimmermann), Џон Кејџ (John Cage) и Едгар Варез (Edgar Varèse) са по три композиције.

Извођачи

У погледу извођача који су наступали у оквиру циклуса *Музичка модерна*, с једне стране издвајају се врхунски инострани интерпретатори савремене музике – вокални секстет *Colegium vocale*, клавирски дуо Алојз и Алфонс Контарски (Aloys, Alfons Kontarsky), чембалисткиња Елизабета Хојнацка (Elisabeth Chojnacka), дуо Урсула и Хајнц Холигер (Ursula, Heinz Holliger), Зигфрид Палм (Ziegfried Palm), хор *Прашки мадригалисти* и други, који су у Београд углавном стизали посредством загребачког Бијенала. Током разматраних 18 година наступали су ансамбли из готово свих европских земаља, како из источног (Чехословачка, Пољска, Мађарска, Румунија) тако и из западног блока (СР Немачка, Француска, Италија). Гостујући ансамбли претежно су изводили савремену музику насталу у државама из којих су долазили, па је тако у Београду, уз композиције доказаних „великана” авангарде, изведен и велики број дела, нама данас углавном опскурних, композитора XX века.

С друге стране, често су наступали југословенски музичари који су се специјализовали за извођење савремене музике. Можемо констатовати да, и у овом погледу, преовладавају ансамбли и солисти из Хрватске и Словеније: нпр. Загребачки квартет је одабран да започне овај серијал концерата 1967. године и укупно је наступио чак пет пута. Запажамо да је троје пијаниста из Загреба (Фреди Дошек, Павица Гвоздић и Владимир Крпан) одржало реситале, док је од српских пијаниста једино Нада Колунџија имала солистички реситал, и то тек 1983. године, дакле пуних 16 година након инаугурације циклуса. Ансамбли из Словеније и Хрватске увек су изводили дела композитора из својих средина, а готово никако остварења српских стваралаца.

Врло често су композитори, како југословенски тако и инострани, наступали као интерпретатори сопствених дела – солисти, чланови ансамбла или диригенти. У овом својству наступили су: Иво Малец, Иво Петрич, Хајнц Холигер, Дубравко Детони, Војин Комадина, Винко Глобокар, Тома Прошев и други. Треба истаћи да је прослављени грчко-румунско-француски авангардиста Јанис Ксенакис лично присуствовао концерту одржаном 24. априла 1985. године, на којем су изведена искључиво његова дела.

Што се тиче београдских ансамбала, примећујемо релативно слабу заступљеност професионалних ансамбала Радио-телевизије Београд, упркос томе што је ова медијска кућа била организатор овог серијала.

Најчешће су наступали: диригент Душан Сковран са ансамблом (а након његове смрти, по њему названи Гудачки оркестар *Душан Сковран* наступио је четири пута са различитим диригентима); затим, флаутиста Миодраг Азањац и мецосопран Александра Ивановић (по три пута) и други. Често су за потребе концерата из овог циклуса формиран *ad hoc* ансамбли различитог састава, који су углавном били релативно слабо увежбани (што критичари нису пропуштали да констатују).

Критичка рецепција

У погледу критичке рецепције, запажамо да је на самом почетку циклуса, музичка критика и естетика у домену савремене музике била искључиво „мушки посао” – наиме, у периоду од 1967. до 1969. године, тј. док је постојала пракса организовања разговора након концерата, сви актери ових дискусија били су мушкарци! Модератор разговора најчешће је био Павле Стефановић, а редовно су учествовали Петар Селем, Владан Радовановић, Драгутин Гостушки, Драгомир Папандопулос, Берислав Поповић, Енрико Јосиф. Када се од разговора одустало, прешло се на писање критика, где, опет, доминирају мушкарци и то, превасходно, композитори. Тако су у раздобљу од 1967. до 1970. као аутори критика били ангажовани Драгутин Гостушки, Бранко Драгутиновић, Предраг Милошевић, Петар Селем и Енрико Јосиф. Тек 1971. године музиколошкиња Мирјана Веселиновић „пробија лед” као прва музичка критичарка. У раздобљу од 1971. до 1975. године критичке осврте су писали Мирјана Веселиновић, Петар Озгијан, Властимир Перичић, Константин Бабић, Миодраг Лазаров, Александар Обрадовић и Константин Винавер. Поред тога што и даље доминирају композитори, запажамо да се ради о заступницима врло различитих поетика и естетских ставова, што је доводило до хетерогености естетских судова и непостојања критичког концензуса. Најнегативније приказе писао је Константин Бабић, који је имао *a priori* негативан став према програмској оријентацији циклуса *Музичка модерна*, док су остали критичари били подељених мишљења. У периоду од 1976. до 1980, помнутим критичарима прикључују се Ана Котевска и Бранка Радовић, мада су и даље најактивнији Миодраг Лазаров и Мирјана Веселиновић. Најзад, од 1981. до 1985. пређашњим критичарима придружују се музиколошкиње Милена Пешић, Зорица Премате, Ивана Тришић, Снежана Николајевић и Неда Беблер – дакле, музичка критика у потпуности прелази у женске руке! Овај „обрт” завређује посебну анализу.

Као што сам већ истакла, критичка рецепција је, од самог почетка, била неуједначена. Различитост естетских процена зависила је од личног става и уверења критичара. Међутим, већ средином седамдесетих година XX века преовладава констатација да модернизам дармштатског типа више нема апсолутни примат, услед продора разноврснијих поетика. Отприлике у исто време, све чешће се чују вапаји критичарки (нпр. Бранке Радовић, Снежане Николајевић, Зорице Премате) да су концерти из циклуса *Музичка модерна* веома слабо посећени и да је тешко анимирати публику за концерте авангардне музике. Што се тиче осврта на деловање домаћих композитора, занимљиво је нпр. путем критичких написа испратити стваралачку еволуцију Срђана Хофмана – једног од најчешће извођених аутора међу онима који су деловали у српској средини – од младог и перспективног неокласичара до модернисте.

Наведимо сада неколико примера оштро сучељених критичких ставова. Нпр. у приказу концерта клавирског дуа Алојз и Алфонс Контарски, на којем су изведена клавирска дела Штокхаузена, Брауна (Earle Brown), Пендерецког (Krzysztof Penderecki), Келемена и других, Петар Селем, један од критичара изразито наклоњених модернизму, пише:

Suvremena glazba za glasovir, bila to ona što se dragom instrumentu tolikih romantičarskih ispovijedi odnosi s poštovanjem, bila to ona druga koju gotovo da više zanima unutrašnjost velike drvene kutije negoli njezina fasada sjajnih crnobijelih tipaka, ima i svoje vlastite, neobične, smione, inteligentne virtuoze. Možda isti zanos, istu strastvenu privrženost kojom su nekad prebirali klavijaturu Franz Liszt ili Sergej Rahmanjinov, pokazuju danas, u sasvim promijenjenim konstelacijama i u sasvim novim odnosima, na glazbi avangardista, veliki glasovirači suvremenosti. (...) U najužem krugu tih apostola nalaze se braća Alfons i Aloyz Kontarsky (Selem 1969).

За разлику од Петра Селема, Константин Бабић, који је и као композитор и као критичар заступао традиционалнију оријентацију, те се веома неувијено (премда духовито) односио према програмској оријентацији циклуса *Музичка модерна*, у свом приказу концерта варшавског ансамбла *Музичка радионица* пише:

Које су побуде имали и каквим су уметничким разлозима руковођени организатори овог концерта када су позвали ову групу музи-

чара, остаће за многе тајна, али ће поразни резултати оваквог начина информисања морати да покрену на размишљање. Овај „концерт” одржавао се пред полупразном салом, коју су делимично попунили највећим делом службеници Радио Београда, са члановима уже и даље родбине, и по који љубопитљиви или професионално заинтересовани грађанин. Радници овог музичког ансамбла: Зигмунт Краузе, Едвард Боровњак, Витолд Галаска и Чеслав Палковски, чије су алатке заиста биле музички инструменти, али чији производи ни најмање нису личили на музику.

Овде би требало да прекинем са писањем овог приказа, јер се заиста не осећам компетентним да кажем било шта о музичарима који на клавиру свирају песницама и лактовима, који дувачким инструментима подражавају завијање сирена или фебруарско јаукање мачака, који користе четке и шрафциgere, стављају хартију између жица клавирских, звижде, вичу и јаучу и тсл. (Бабић 1973).

Веома ретко се дешавало да сви критичари буду уједињени у осуди, као што се десило поводом ауторског концерта Милка Келемена; међутим, као што ћемо видети, њихови разлози за негативну реакцију били су разнолики, од техничко-занатских до стилско-идејних. На пример, у осврту прочитаном у емисији Хроника Трећег програма, Мирјана Веселиновић пише:

Подразумевајући под једном од „малих” култура очигледно и југословенску, Келемен се осетио њеним младим изданком који треба да је преведе на плодније и напредније тле; савременије. Да би се тако нешто постигло, потребно је знање чврсто укоренити у раван традиције. То је предуслов за изграђивање уметника, његово самобитно делање. [...]

Судећи по композицијама изведеним на синоћњем концерту, његово знање као такво није суштински извршило мисију „детета мале културе”. Пре свега због тога што његов немаран, површан однос према том стеченом знању, често води до безразложности одређеног музичког догађања, до одсуства логике у њему. Стога и није јасно које су то „довршене естетске револуције” на чији ниво он диже то наше закашњење (Веселиновић 1974).

С друге стране, Миодраг Лазаров заснива свој осврт на (негативном) поређењу Келемена са Ивом Малецом, а поводом Келеменовог инсистирања на константној еволуцији изражајно-техничких средстава констатује:

Ми бисмо, међутим, и само једним слушањем, додали да тај покушај не отвара фундаментално нове путеве компоновања, већ реинаугурише старе, и то оне који су идеал музичке естетике све до Веберновог пунктуалистичког начина мишљења. Тако се Келемен овим делом креће (ако се креће) само релативном прогресијом, а никако не и апсолутном. [...]

Питање кохеренције и некохеренције дела највише се постављало код композиције *Пасионато* за мешовити хор и соло флауту. Наиме, после презентације овог дела, створен је несумњив утисак да аутор никако није успевао, и то што се дело даље одвијало тим више, да нас убеди да је у њему помирио тако хетерогене елементе, какве је поседовао у флаути и у хору (Лазаров 1974).

У осврту објављеном у дневном листу *Политика*, Петар Озгијан истиче:

Запањује чињеница да једну групу европске музичке авангарде, у коју спада и наш Милко Келемен, не интересују напори и резултати до којих су дошли пољски композитори, који су такођер једно време ишли паралелно са њима, али који су, на срећу, увидели да пут којим се иде не води просперитету. И тако ови занесењаци настављају сами даље пустињом у којој више нема ни најмањих оаза музике, већ је све прекрило сивило и туга бескрајног пустињског песка. Он је некад миран и непомичан, а понекад нам засипа очи и уши и ништа не видимо и не чујемо (Озгијан 1974).

Премда и Веселиновић и Лазаров и Озгијан замерају Келемену на неинвентивности, логичкој неубудљивости, раскораку између амбиција и њихове реализације, најоштрији осврт на овај концерт објавио је, према очекивању, Константин Бабић, на страницама *Вечерњих новости*:

Шта да се каже о музици Милка Келемена? Она је до те мере чудна и без икакве ароме, као што је, уосталом, чудна и сама појава музичке авангарде. Ова се музика не ослања на традицију, напротив, она је игнорише. Она се заснива на математичким прорачунима, лишена је емоције, нема боје, нема пулса, нема карактера. Могло би се рећи да представља један стриктно дехуманизовани напор аутора (Бабић 1974).

Дворане

Прва „кућа” циклуса *Музика данас* била је Велика дворана Дома омладине, у којој је одржано свих шест концерата 1967. године. Од почетка 1968. године, новоименовани циклус *Музичка модерна* сели се у Дворану Београдске филхармоније, која му постаје главна „база” све до 1972. године, а касније спорадично. У овој дворани укупно су одржана 24 концерта. Следеће „удомљење” овај циклус налази у Великој дворани Студентског културног центра, у којој је одржано 36 концерата, почев од априла 1972. године. Између 1981. и 1985. значајно место за одржавање концерата постаје и Уметнички павиљон *Цвијета Зузорић* на Калемегдану, где је одржано 16 концерата. Атријум Народног музеја угостио је *Музичку модерну* три пута, док је само један концерт одржан у Великој дворани Коларчевог народног универзитета: био је то веома атрактиван концерт организован у сарадњи са *Југоконцертом* 11. новембра 1982. године, на којем је изведена *Прича о војнику* Игора Стравинског.

Премијере

Премда је циклус *Музичка модерна* био посвећен новој музици, сразмерно мали број остварења је премијерно изведен, јер Музичка редакција Трећег програма Радио Београда није била у могућности да поручује нова дела специјално за потребе овог серијала. Највише премијерних остварења изведено је при самом завршетку разматраног периода, када је назив промењен у *Musica viva*. Скоро сва премијерно изведена дела била су из пера југословенских (односно, претежно српских) композитора.

Концерт Српског гудачког квартета одржан 20. марта 1985. једини је на којем су сва дела на програму била премијере; том приликом изведене су композиције Дмитрија Терзакиса (Dimitri Terzakis), Милане Стојадиновић, Бојана Барића и Вука Куленовића. Међу делима која су премијерно изведена у оквиру *Музичке модерне* издвајају се: *Сфероон* (верзија са Мартеноовим таласима) Владана Радовановића (1967); *Куда са птицом на длану* Иване Стефановић (1980); *Арион*, музику за гитару и гудаче Властимира Трајковића (1980), *Из тмине појање* Љубице Марић (1985), *Déjà vu* Срђана Хофмана (1985) и др.

Закључна разматрања

Уколико бисмо покушали да сумирамо значај и домете циклуса концерата обједињених називом *Музичка модерна*, истакли бисмо да је основна карактеристика била доследно промовисање актуелног музичког стваралаштва – југословенског и иностраног, упркос томе што ова врста музике није имала велику публику, а врло често није наилазила на разумевање чак ни међу музичким професионалцима – композиторима, извођачима, критичарима (о чему сведоче написи Константина Бабића, Миодрага Лазарова и других). Током свих 18 разматраних година приметно је доследно заступање модернистичке (тј. авангардне и експерименталне) оријентације, уз занемаривање другачијих, умереномодернистичких и традиционалистичких, али и минималистичких, проседа.

Као што сам истакла на почетку текста, архива овог циклуса је веома педантно вођена, те су сачуване све кошуљице директних преноса, спикерски текстови, транскрипти дискусија, што сугерише да је уредница циклуса Мира Далгоре имала свест о просветитељско-едукативној „мисији” овог циклуса и настојала да о њему остане писани траг. У прилогу овој просветитељској функцији сведоче и разговори вођени за време и после концерата, детаљни и бројни критички осврти итд. Концерти су реализовани уз ослањање на сарадњу са другим институцијама – концертним агенцијама, фестивалима, установама културе – услед недостатка новца за потпуно самостално креирање програма. Упркос томе, инсистирало се на високом квалитету, на представљању најзанимљивијих и најцењенијих стваралаца и извођача из домена нове музике. Захваљујући циклусу *Музичка модерна* Трећег програма Радио Београда, музика Карлхајнца Штокхаузена, Јаниса Ксенакиса, Едисона Денисова, Лућана Берија, Ива Малеца, те Вука Куленовића, Владана Радовановића, Лудмиле Фрајт, живела је на београдским концертним подијумима и путем радио таласа доспевала у домове слушалаца пријемчивих за овакву естетику и заинтересованих за откривање, у то време, нових звучних светова.

Прилог: Списак концератаТабела 1. Циклус *Музика данас*

Бр.	Датум	Место	Извођачи	Програм
1	Четвртак, 27.02.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Загребачки квинтет: Јосип Клима, Иван Кузмић, Данијел Туне и Јосип Стојановић. Солиста: Андрија Потрошко, контрабас.	И. Штухеџ: Гудачки квинтет М. Келемен: Концертно за контрабас и г. квинтет С. Хорват: Контрасти Ј. Лебич: Медитације за двоје Н. Линке: Concrezionen II за гудачки квинтет Г. Бекер: Гудачки квинтет
2	Петак, 24.03.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Ансамбл „Сонатори ди Прага”	Б. Рехор: Структуре А. Хаба: Токата Ј. Симон: Димензије М. Копелент: <i>Santo intimo</i> К. Штокхаузен: Циклус за ударалке Ј. Купковић: Крици
3	Четвртак, 20.04.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Клавирски дуо из Милана: Бруно Канино – Антонио Балиста	А. Пусер: Мобил С. Бусоти: Покретне слике М. Фелдман: <i>Intermission 6</i> П. Булез: <i>Structures I</i>
4	Четвртак, 01.06.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Група МБЗ 66, диригент Игор Бадров Солиста: Зденка Жапчић-Хески, сопран	В. Комадина: Микросоната А. Среботњак: <i>Microsongs</i> Е. Рашак: <i>Estrofas</i> Р. Максимовић: 2 Башове хаику Б. Сакач: Структуре Е. Варез: <i>Oxandre</i>
5	Четвртак, 16.11.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Са магнетофонских трака – електронска, конкретна и синтетска музика	Ј. Фрајт: Астероиди Ф. Б. Маш: Бела ноћ, на текст А. Артоа Б. Шефер: Симфонија В. Радовановић: <i>Sferoon</i>
6	Четвртак, 28.12.1967. у 21:00	Велика дворана Дома омладине у Београду	Ансамбл београдских музичара, диригент: Константин Симоновић Солисти: Арлет Сибон-Симоновић, Мартеноови таласи; Драгица Николић, мецосопран	Н. Кастиљони: Тропи А. Жоливе: Делфијска свита Ј. Ксенакис: Аналогије А, Б В. Радовановић: Празвук Е. Варез: Интеграл

Табела 2. Циклус *Музичка модерна*

Бр.	Датум	Место	Извођачи	Програм
1	Четвртак, 08.02.1968. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Инструментални квинтет „Musica nova” из Букурешта	Р. Максимовић: Тријалог за квинтет (поруџбина овог ансамбла) Т. Нодах: Трио за виолину, виолончело и клавир Х. Горецки: Genesis 1 за виолину, виолу и виолончело А. Пусер: Мадригал 1 за кларинет А. Рациу: Концертино у пет делова за квинтет „Musica nova” (поруџбина овог ансамбла)
2	Понедељак , 22.04.1968. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Група за музичка истраживања Француске радиодифузије и телевизије, Париз	П. Шефер и П. Анри: Симфонија за усамљеног човека Л. Ферари: Таутологија 1 Ј. Ксенакис: Дијаморфозе Б. Пармежани: Ефемерна ухваћеност Ф. Беил: Ненастањиви простори И. Малец: Кантата за њу
3	Четвртак, 06.06.1968. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Славко Остерц” из Љубљане. Диригент Иво Петрич	М. Шејбер: Фантазија Л. Берио: Камерна музика на стихове Џемса Џојса И. Штухеџ: Игра харфе са ансамблом С. Мацушита: Звучне фреске за 7 инструмената И. Петрич: Игре за глас и харфу на стихове В. Попе П. Рамовш: Апел за хорну и ансамбл
4	Четвртак, 17.10.1968. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Београдски музичари под управом Константина Симоновића Солиста: Жак Видеркер, виолончело	Л. Ферари: Visage quatre К. Штокхаузен: Kreuzspiel Ј. Ксенакис: Nomos alpha Е. Варез: Nocturnal

5	Четвртак, 21.11.1968. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Београдски дувачки квинтет Суделује: Нада Вујичић, клавира	О. Месијан: Црни кос, за флауту и клавира Н. Кастиљони: Гимел, за флауту и клавира Б. Мадерна: Музика у две димензије, за флауту и магнетофонску траку Х. В. Хенце: Квинтет Ј. Калчић: Музика за дувачки квинтет и ударалке
6	Четвртак, 27.02.1969. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Музика за магнетофонску траку	А. Обрадовић: Токата и фуга Ј. Калчић: Импровизације Н. Девчић: Колумбија 68 В. Радовановић: Електронска студија 1а и б П. Пињон: Yeah!
7	Среда, 12.03.1969. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Клавиристи дуо Алојз и Алфонс Контарски	Б. А. Цимерман: Перспективе II К. Штокхаузен: Клавиристи комад IX Е. Денисов: Три комада за клавира у четири руке Л. де Пабло: Movil I М. Келемен: Коментарисани цртежи Е. Браун: Corroborre
8	Четвртак, 24.04.1969. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Musica viva Pragensis” Диригент Збињек Востржак, солиста: Милада Бубликова, сопран	Л. Купкович: „Испред – са – иза” Л. Фишер: Пиета З. Востржак: Тао Р. Комороус: Слатка краљица М. Копелент: Snehah
9	Уторак, 14.10.1969. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Сарадња са БЕМУС-ом Ансамбл ЕМ-VE2 из Кракова	А. Валачински: Канцона за виолончело, клавира и магнетофонску траку Т. де Криф: Зграфити Л. Андрисен: Регистри К. Фрибец: Фигуре (Светска премијера) Р. Хаубенштгок-Рамати: Клавиристи комад I М. Давидовски: Синхронизми I Б. Шефер: Квартет два плус два

10	Четвртак, 25.12.1969. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Хор Мадригал из Букурешта	С. Никулеску: Афоризми на стихове Хераклида М. Марбе: Ритуал за жеђ земље, за хор и удараљке А. Виеру: Ноћне сцене – драмски мадригал за два хор на текст Ф. Г. Лорке
11	Петак 14.03.1970. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Урсула Холигер, харфа и Хајнц Холигер, обоа Роналд Ламсден, клавир	М. Финиси: Песма 9 за клавир П. Рамовш: Импулси за обоу и харфу Х. Холигер: Секвенце за соло харфу П. Булез: Троп-формант II из Сонате за клавир бр. 3 Д. Детони: Фономорфија 2 Х. У. Леман: Игре за обоу и харфу Л. Берио: Секвенца VII за соло обоу К. Штокхаузен: Клавирски комад V В. Глобокар: Дискур II за обоу и траку
12	Четвртак, 16.04.1970. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Загребачки квартет Гости: Фред Дошек, клавир и удараљке; Озрен Деполо, баскларинет; Силво Сопотник, пиколо; Игор Куљерић, тонска сарадња	К. А. Хартман: Концерт за г. квартет и удараљке Д. Божић: Поп-арт за пиколо, г. квартет и два метронома Т. Зографски: Квартет К. де Инконтрера: Музика за пет или више П. Рамовш: Триптихон за гудачки квартет М. Шубел: High-ice за г. квартет и удараљке И. Куљерић: Импулси за г. квартет и траку Д. Детони: Графика II
13	Четвртак, 14.05.1970. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „New Phonic Art“: Карлос Алсина, клавир; Жан Пјер Друе, удараљке; Отело Лисман, виолончело; Винко Глобокар, тромбон; Мишел Портал, кларинет и саксофон; Керол Плантамура, сопран.	В. Глобокар: Correspon- dence за четири извођача Л. Берио: Секвенца III за глас соло Г. Рејбел: Варијације у виду звезде за удараљке и магнетофонску траку К. Алсина: Трио за чело, тромбон и удараљке Слободно заједничко свирање

14	Четвртак, 24.09.1970. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Славко Остерц”, Љубљана Солисти Томаж Лоренц, виолина; Руда Коси, харфа; диригент Иво Петрич	И. Штухец: Варијације за виолину и ансамбл И. Петрич: Нијансе у боји С. Мацшита: <i>Haleines astrales</i> П. Рамовш: Портрет за харфу и ансамбл Р. Шолум: Пета симфонија
15	Четвртак, 29.10.1970. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Вокални секстет „Luca Marenzio”	И. Пицети: <i>Piena sorgeva</i> З. Кодаљ: <i>Fior scoloroti Chi d’amor sente</i> И. Стравински: <i>Pater noster Ave Maria</i> Ф. Пуланк: <i>Un soir de neige</i> Г. Петраси: <i>Non-sense</i> А. Верети: <i>Dulcissime Jesu Ecce crucem Domini</i> С. Бусоти: <i>Ancor odono i colli, La curva dell’amore Rar’ancora</i>
16	Четвртак. 17.12.1970. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Композиције Иве Малеца у извођењу Београдског камерног ансамбла и групе музичара под управом Иве Малеца	Минијатуре за Ј. Керола <i>Lumnia</i> за гудаче и магнетофонску траку <i>Luminetudes</i> (магнетофонска репродукција) <i>Lied</i> за 39 гудача и 18 гласова (магнетофонска репродукција) У наставку програма пројекција филма у боји „ <i>Lumina</i> ” Иве Малеца
17	Четвртак, 14.01.1971. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Дуе Боми: Јозеф Хорак, баскларинет и Ема Коварнова, клавир и чембало Дуо Праха: Вацлав Жилка, флаута и Либуша Вахалова, харфа Суделује Вјенчеслава Вистидова, сопран	Ј. Таусингер: Два размишљања за Дуе Боми А. Пињос: Дијалог са Јозефом Хоракком Ј. Клусак: Рејдовак К. Славицки: <i>Intermezzi matutini</i> Ј. Лакнер: Предлог за Хорака К. Штокхаузен: Преко граница А. Парш: <i>Poetica 2</i> Ј. Капр: 4 дијалога за флауту и харфу Ј. Капр: Вежбе за Гидли

18	Четвртак, 01.04.1971. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Уметници из Савезне Републике Немачке Зигфрид Палм, виолончело; Петер Рогенкамп, клавира; Хајнц Хедлер, ударалке	Ј. Матичић: Intermittence за клавира Т. Мајзуми: Бунраку за виолончело Н. Линке: Varim I за клавира и ударалке К. Штокхаузен: Клавираски комад IX Б. А. Цимерман: Соната за соло виолончело К. Штокхаузен: Циклус за ударалке К. Пендерецки: Капричо за виолончело Н. Хубер: Механизам снова за ударалке и клавира Н. Ф. Хофман: Рондо у де молу
19	Четвртак, 29.05.1971. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Арс нова” из Букурешта под управом Корнела Царануа	В. Херман: Епизоде за соло флауту и ударалке К. Царану: Прокустов кревет Д. Константинеску: Камерна симфонија Ц. Кејџ: Дивна удовица од осамнаест лета А. Строе: Два епитафа К. Миереану: Sursum corda Т. Олах: Перспективе
20	Четвртак, 11.11.1971. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Хор и Инструментални ансамбл Радио- телевизије Београд Диригент Боривоје Симић	М. Кузмановић: Рат Л. Фрајт: Песме ноћи В. Комадина: Три минијатуре И. Јун: Лептиров сан Б. Сакач: Omaggio
21	Четвртак, 16.12.1971. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Нова музика” под управом Душана Сковрана	М. Живковић: Пеан А. Обрадовић: Микросоната за кларинет Н. Девчић: Одрози М. Колгрес: Камерни комад за ударалке Х. Брин: Покрети за једанаесторицу В. Фелегара: Епитаф за 2 сопрана и 5 инструмената Ј. Калчић: Прелудиј

22	Четвртак, 10.02.1972. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Солисти хорова Француске радио- телевизије Диригент: Марсел Куро	Л. Далапикола: Exortatio Ж. Ами: Речитави, арија и варијације И. Малец: Додекамерон Ј. Ксенакис: Ноћи
23	Четвртак, 30.03.1972. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Ансамбл „Нова музика” под управом Душана Скворана Солиста Миодраг Азањац	А. Жоливе: Концертна свита за флауту и ударалке К. Хубер: Ascensus за флауту, чело и клавир К. Регамеј: Пет етида за сопран и клавир П. Рамовш: Con sordino за трубу, клавир и виолину Л. Берио: Серенада за флауту и 14 инструмената З. Христић: Ла-Гис
24	Среда, 05.04.1972. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл „The Forum Players” (USA)	Х. Гејбер: Коку за флауту А. Бергер: Пет комада за клавир М. Давидовски: Синхронизам 1 за флауту и електронске звукове Џ. Дешоу: Стихови Ешберија за сопран, флауту и клавир
25	Четвртак, 08.06.1972. у 21:00	Дворана Београдске филхармоније	Гудачки квинтет „Про Арте” из Загреб Суделује: Маријан Кихл, ударалке	Ж. Папино Кутур: Гудачки квинтет бр. 1 П. Озгијан: Гудачки квинтет (Премијера) Т. Марк: Аура М. Милетић: Модификације за гудаче и ударалке
26	Четвртак, 23.11.1972. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Камерни ансамбл „Света Софија” из Скопља Солисти: Рахилка Бурзевска, алт; Никола Атанасов, флаута; Владимир Крпан, клавир Диригент: Тома Прошев	Л. Берио: Камерна музика за женски глас, кларинет, виолончело и харфу Б. Сакач: Синдром К. Фукушима: Летеће огледало Т. Прошев: Интеграл за клавир и ансамбл

27	Четвртак, 22.02.1973. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл „Нова музика” под управом Душана Сковрана Хор и оркестар РТБ под управом Боривоја Симића	Л. Лебич: Медитације за двоје И. Јун: Слике за флауту, обоу, виолину и виолончелу Ђ. Лигети: Камерни концерт за тринаест инструменталиста Ј. Калчић: Ноктурно за хор и ансамбл В. Трифуновић: Видици – кантата за хор и оркестар
28	Среда, 15.03.1973. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Концерт ансамбла „Музичка радионица” из Варшаве Зигмунт Краузе, клавир и уметничко вођство; Едвард Боровњак, тромбоне; Витолд Галаска, виолончело; Чеслав Палковски, цларинет	Д. Ерб: Варшави са љубављу Д. Детони: Графика IV Е. Денисов: В-А-С-Н К. Е. Велин: Манзит К. Сероцки: Swinging Music Т. Сикорски: Без наслова З. Барјелски: Једна соба З. Краусе: Полихромја Б. Шефер: Квартет 2+2
29	Четвртак, 26.04.1973. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Загребачки квартет	М. Ципра: Пети гудачки квартет Л. Фрајт: Сребрни звуци И. Кукуљевић: Импулси II Д. Детони: Графика IV И. Петрић: Квартет 69
30	Четвртак, 22.11.1973. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Клавирски рецитал Фредија Дошека	Б. Сакач: Ad literam Д. Детони: Phonomorphia II К. де Инконтрера: Piano piece for Fredi Dosek Е. Каркошка: Mit/gegen sich selbst Ј. Таусингер: Circonvolutions Ф. Шопен: Етида и Скерцо Ф. Лист: Fantasia quasi sonata
31	Четвртак, 10.01.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Београдски камерни ансамбл под управом Бориса де Виноградова (Француска) Солиста: Франц Грасели, флаута	В. Радовановић: Stringend К. Хубер: Alveare vernat за флауту и гудаче Ј. Ксенакис: Ароура В. Југославски: Прелудијуми и fuga

32	Четвртак, 14.02.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Хор РТБ и Ансамбл београдских музичара Диригенти: Милко Келемен и Боривоје Симић Солиста: Карл Себон, флаута	Дела М. Келемена: Radiant за 8 свирача Fabliau за соло флауту Surprise за 13 гудача Changeant за виолончело и оркестар Passionato за мешовити хор и соло флауту
33	Четвртак, 14.03.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	„Прашки мадригалисти” Диригент Мирослав Венхода	Л. Матоушек: Тартифова казна Ј. Рихлик: Мадригали горчине П. Боршковец: Мадригали времена П. Ебен: Стара љубавна чаролија, Pragensia
34	Четвртак, 11.04.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Трио за модерну музику из Савезне Републике Немачке: Ангелика Свихорст, флаута; Кристоф Каскел, ударалјке; Карл-Хајнц Бетнер, гитара	В. Котоњски: Трио Џ. Кејџ: For a string player Б. Мадерна: Три каденце за флауту, алт флауту и пиколо К. Штокхаузен: Циклус за ударалјке Г. Петраси: Уздах за флауту, алт флауту и пиколо М. Кагел: Монтажа
35	Четвртак, 16.05.1974. у 21:15	Велика дворана Студентског културног центра	Гудачки квартет „Wilanow” (Пољска)	К. Пендерецки: Гудачки квартет Л. Хилер: Гудачки квартет бр. 6 П. Рамовш: Триптихон за гудачки квартет В. Лутославски: Гудачки квартет
36	Четвртак, 06.06.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл за нову музику под управом Душана Сковрана	Ј. Калчић: Строфе за камерни ансамбл В. Котоњски: Трио за флауту, гитару и ударалјке Л. Фрајт: Успаванка за женски глас и д. играчке М. Фелдман: Медитације IV за камерни ансамбл Б. А. Цимерман: Presence, бели балет у пет сцена Л. Лебич: Конс (Б) за камерни ансамбл Х. М. Горецки: Genesis за 14 извођача

37	Четвртак, 21.11.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Хор Радио- телевизије Београд Диригент: Марсел Куро	В. Радовановић: Sferoon Л. Фрајт: Тужбалица М. Кузмановић: Радосно опело Ђ. Лигети: Lux aeterna Ј. Ксенакис: Медеја, за мушки хор и пет инструменталиста
38	Четвртак, 13.12.1974. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Загребачки квинтет са гостима из Аустрије: Фридрих Кумер, баритон; Иван Еред, клавира	Дела А. Шенберга 3 комада за клавира оп. 11 6 комада за клавира оп. 19 Две песме оп. 3 Три песме оп. 6 Г. квинтет бр. 3 оп. 30
39	Четвртак, 16.01.1975. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Дуе Боеми (Јозеф Хорак и Ема Коварнова) Српски гудачки квинтет	В. Кучера: Табу за Дуе Боеми А. Пусер: Мадригал 1 М. Штједроњ: Тужбалица за Скопље и Бања Луку Л. Кубик: Две епизоде А. Коци: Медитације В. Трифуновић: Други гудачки квинтет
40	Четвртак, 27.02.1975. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл београдских музичара Диригент: Младен Јагушт Солисти: Владимир Жикић, кларинет; Казимијерж Пустелак, тенор	Р. Бручи: Птице за камерни ансамбл и магнетофонску траку С. Хофман: Законика последованије – Четири слова за кларинет и два гудачка секстета В. Лутославски: Paroles tissees Л. Фрајт: Еклога
41	Четвртак, 13.03.1975. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Вокални секстет „Collegium vocale”	К. Штокхаузен: Stimmung
42	Четвртак, 11.12.1975. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Камерни ансамбл за савремену музику „Света Софија” Диригент: Тома Прошев Солисти: Јулијана Анастасијевић, мецосопран; Аци Бертонцел, клавира; Цирил Шкерјанц, виолончело	Р. Аврамовски: Психофонија 1 И. Ланг: Камерна кантата Т. Прошев: Камерна музика 3 за виолончело и ансамбл Д. Ортаков: Музика за клавира и ансамбл Р. Бручи: Имагинације 2

43	Четвртак, 22.01.1976. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Трио: Јосип Стојановић, виолончело; Фреди Дошек, клавир; Љупчо Самарџиски, контрабас	Ј. Бањшчиков: Четири пролазности за виолончело и клавир Б. Сакач: Attitude за виолончело и клавир П. Рамовш: Три ноктурна за контрабас соло А. Хрисаниде: Волумени за виолончело и клавир Д. Акер: Оракл за контрабас соло П. Пињон: Полимери за клавир Г. Нортдорф: Контрафоније за контрабас и траку Д. Детони: Асонанце за виолончело, контрабас и чембало
44	Четвртак, 26.02.1976. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Будимпештански камерни ансамбл, диригент Андраш Михај. Солиста: Ерика Сикај, сопран	Ш. Балаш: Tabulae оп. 25 А. Михај: Музика за 15 А. Шенберг: Пјеро месечар
45	Четвртак, 23.12.1976. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Група МОМУС (Модерна музика Сарајево) Диригенти Јосип Магдић и Војин Комадина	М. Јеличанин: Триптих за флауту и клавир В. Комадина: Четири минијатуре за кларинет и клавир Ј. Магдић: Ad meditandum за женски глас, флауту, кларинет, клавир и ударалке М. Јеличанин: Четири скице за клавир Ј. Магдић: Вињете за кларинет и клавир В. Комадина: Смрт мајке Југовића за рецитатора, сопран, баритон, групу инструмената и траку
46	Четвртак, 17.02.1977. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Загребачки гудачки квартет	Д. Акер: Гудачки квартет бр. 3 Cantus lugubris В. Комадина: Рефрен II за соло виолончело Ј. Калчић: Гудачки квартет Л. Лебич: Медитације за двоје, за виолу и чело Е. Браун: Гудачки квартет

47	Четвртак, 22.09.1977. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Београдски камерни оркестар Диригент Ангел Шурев Солисти: Јован Милићевић, рецитатор; Александра Ивановић, мецосопран; Војин Драшкоци, контрабас	В. Тошић: Три трајања С. Хофман: Очи Сутјеске, на стихове В. Попе З. Христић: У року од осам М. Кузмановић: Два додира празнине, на стихове М. Настасијевића С. Атанацковић: Basso e contra
48	Четвртак, 23.02.1978. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Елизабет Хојнацка, чембало	А Букурешлијев: Архипелаг 5 б Ф. Б. Маш: <i>Norwar</i> за чембало и траку Бетси Жолас: <i>Autour</i> Л. Ферари: Социјалистичка музика? (Општи програм за чембало и траку) Ј. Ксенакис: <i>Кхоаи</i> за озвучено чембало
49	Четвртак, 30.03.1978. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Варшавска музичка радионица Зигмунд Краузе, клавир; Едвард Боровјак, тромбон; Витолд Галаски, виолончело; Чеслав Палковски, клавир	З. Краузе: Звучни пејзаж за озвучене инструменте, предмете и траку Л. Ферари: Игра министра код господина Помпидуа В. Глобокар: Записи Д. Шенбах: Канцона VIII Т. Медек: Сардана А. Нордхајм: Упомоћ! М. Кагел: <i>Con voce</i> Л. Андрисен: Почетак М. Фелдман: <i>Half a minute</i> <i>it's all I've time for</i> К. Сероцки: <i>Swinging</i> <i>music</i> З. Краузе: Идила за 36 народних инструмената и магнетофонску траку
50	Четвртак, 27.04.1978. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Београдски музичари Диригент Станко Шепић Солиста: Зигуне фон Остн, сопран (СР Немачка)	М. Копелент: Црне и беле сузе Л. Ноно: Осветљена фабрика за глас и траку Џ. Кејц: Арија Ј. Јеж: Спомин Л. Берио: Народне песме, циклус за глас и ансамбл

51	Четвртак, 13.01.1979. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Хор Collegium Musicum и Београдски камерни оркестар; Диригент Младен Јагушт Солисти: Александра Ивановић, мецосопран; Карл- Бернхард Зебон, флаута	И. Бугариновић: Варијације за камерни оркестар В. Лутославски: Пет песама за мецосопран и 30 музичара В. Куленовић: Сирингис
52	Четвртак, 15.02.1979. у 21:00	Велика дворана Студентског културног центра	Загребачки квартет Владимир Крпан, клавир; Љупчо Самарциски, контрабас	С. Дивјаковић: Други гудачки квартет В. Комадина: Рефрен IV за соло клавир С. Хофман: Стрип за соло контрабас М. Ружђак: Класични арт – гудачки квартет Т. Прошев: Amorphia за соло клавир И. Куљерић: Solo in quartetto за клавир и гудачки квартет
53	Четвртак, 07.12.1979. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл београдских музичара	М. Келемен: Ронтондо за обоу, кларинет и фагот Е. Денисов: Соната за соло кларинет А. Блох: Весели псалм, за сопран и дувачки квинтет И. Јун: 3 етиде за флауту Ђ. Лигети: Десет комада за дувачки квинтет
54	Четвртак, 10.01.1980. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл „Нова музика“; Диригент Миодраг Јаноски Вера Ковач Виткаи, сопран; Александра Ивановић, мецосопран; Бранислав Вујовић, рецитатор; Анте Гргин, кларинет; Љупчо Самарциски, контрабас	Р. Максимовић: Tenderly В. Куленовић: Ноктурно за соло кларинет Д. Радић: Скице И. Куљерић: Double play за контрабас и ансамбл И. Стефановић: Мучнина или Смрт која долази

55	Четвртак, 28.02.1980. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл „Лонтано”, Енглеска Уметничко вођство: Одалине де ла Мартинез	Р. Р. Бенет: Комедија II Милан Михајловић: Ламентозо О. де ла Мартинез: A Moment's Madness Џ. Крамб: Једанаест јесењих еха С. Форбс: Партита
56	Четвртак, 17.04.1980. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Студио за удараљке, Љубљана Уметничко вођство: Борис Шурбек; солиста Ева Новшек- Хоушка, мецосопран	У. Ројко: Студио за удараљке И. Петрич: Концерт за удараљке И. Стефановић: Куда са птицом на длану (Премиијера) А. Хованес: Планине у октобру Л. Лебич: Квартет за удараљке
57	Четвртак, 26.06.1980. у 20:00	Атријум Народног музеја	Камерни оркестар „Душан Скворан” Диригент Александар Павловић Солисти: Небојша Игњатовић, контрабас и Вера Огризовић, гитара	С. Хорват: Perpetuum mobile С. Атанацковић: Basso e contra В. Трајковић: Арион, музика за гитару и гудаче (Премиијера) В. Југославски: Прелудијуми и fuga
58	Четвртак, 04.12.1980. у 20:00	Дворана Београдске филхармоније	Павица Гвоздић, клавир	Б. Сакач: Ариел Д. Кемпф: Arti mutatae С. Хорват: Sonnant В. Куленовић: Строфе Л. Лебич: Сонет С. Хорват: Accords Д. Кемпф: Музика за клавир и електронику
59	Четвртак, 15.01.1981. у 20:00	Атријум Народног музеја	Београдски гудачки оркестар „Душан Скворан” Диригент Иво Малец	Композиције Иве Малеца Dodecameron за 12 вокалних солиста (репродукција са траке) Arco за 11 гудача солиста Триола или Симфонија за мене, за траку
60	Четвртак, 19.03.1981. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Гудачки квартет Wilanow, Варшава	Т. Берд: Игра В. Шалонек: 1+1+1+1 И. Петрич: Гудачки квартет М. Келемен: Г.квартет бр. 2 „Varia melodia”

61	Четвртак, 28.05.1981. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Хор флаута под уметничким вођством Миодрaгa Азањца Солисти: Драган Аксентијевић, тенор; Љупчо Самарциски, контрабас	М. Рогоља: Псалтикија за хор флаута и тенор соло М. Петровић: Табоо за 12 флаута И. Стефановић: Мимикрија за 14 флаута С. Атанацковић: Помана за 12 флаута, облигатни контрабас и траку
62	Четвртак, 11.03.1982. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Српски гудачки квартет Гости: квартет флаута: Братислав Ђурић, Светлана Ристић, Боривоје Цекић, Драгана Петровић	А. Веберн: Пет ставова за гудачки квартет оп. 5 М. Кузмановић: Четири прелудијума И. Куљерић: Сонг В. Куленовић: Voces posturnae VI за гудачки квартет и квартет флаута Н. Сербан: Анаморфозе
63	Четвртак, 11.11.1982. у 20:00	Велика дворана Коларчевог народног универзитета	Camerata strumental „Alfredo Casella” – Торино Диригент: Алберто Пејрети Солиста: Ирина Арсикин, сопран	Војин Комадина: Partita bosniensis III С. Хорват: Фрагменти В. Трифуновић: Музичке сфере И. Стравински: Прича о војнику
64	Среда, 24.11.1982. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Београдски гудачки оркестар „Душан Сковран”, диригент: Александар Павловић Солиста: Миленко Стефановић, кларинет	Л. Фрајт: Музика за 13 гудача М. Кузмановић: Концерт за гудаче Ј. Калчић: Концертантна музика за клавир и гудаче В. Куленовић: Расковник
65	Четвртак, 08.12.1982. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Еми Хенц-Диеманд, клавир (Швајцарска)	Х. Холигер: Елис К. Штокхаузен: Клавирски комад IX М. Штаткић: Реминисценције Т. Брем: 7 багатела К. Делц: Силс О. Месијан: Кантејођаја
66	Четвртак, 27.01.1983. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Дуо: Томаж Лоренц, виолина и Аленка Шчек-Лоренц, клавир	М. Стибиљ: Асимилација за соло виолину П. Рамовш: Екстремии за соло виолину Л. Лебич: Инвисибилиа И. Стефановић: Торзија фуге за соло виолину Ј. Матичић: Синтезе

67	Среда, 06.04.1983. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Гудачки квартет „Клима”	И. Јосиповић: Гудачки квартет В. Милосављевић: Гудачки квартет Д. Детони: Заборављене мелодије
68	Среда, 11.05.1983. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Нада Колунџија, клавир	О. Месијан: Дванаест погледа на дете Исуса Љ. Марић: Три прелудијума К. Миљковић: Невидљиве нити Л. Берио: Wasserklavier, Rounds А. Веберн: Варијације за клавир оп. 27 Ц. Крамб: Macrocosmos, Volume II (12 Fantasy Pieces for amplified piano)
69	Среда, 16.11.1983. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Хор Радио- телевизије Београд под управом Младена Јагушта Суделује: Данило Кирн, оргуље	П. Репанић: Hommage a Anton Branko Šimić М. Алексиначки: Псалам З. Ерић: Силуана за женски хор и оргуље С. Хофман: Отисци звучања В. Куленовић: Прво бдење В. Комадина: Горчин за три мешовита хора И. Куљерић: Жалобни пјев за хор и 2 клавира
70	Среда, 21.12.1983. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Београдски дувачки квинтет Солиста Ернест Ачкун, кларинет Суделује Српски гудачки квартет „Мокрањац”	М. Марбе: Инкантација – Соната Д. Детони: Тридесет три за три у три Е. Денисов: Соната за соло кларинет С. Хофман: Рефрен (Премијера) М. Михајловић: Ноктурна
71	Среда, 15.02.1984. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Гудачки квартет „Бухбергер”, Франкфурт	А. Шенберг: Гудачки квартет бр. 3 оп. 30 Б. Барток: Гудачки квартет бр. 3 К. Хаснберг: Гудачки квартет бр 6 оп. 98

72	Среда, 11.04.1984. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Кирил Рибарски, тромбон; Александар Коларевић, клавира	М. Штаткић: Ноктурно Д. Божич: Quartermi за тромбон, метроном и клавира С. Бодо: Мала свита С. Стојков: Композиција бр. 1 И. Петрич: Каденца за соло тромбон Е. Кирај: Флора 6 Трагопогон Ж. М. Дефеј: Сакрална и профана игра Д. Детони: Асонанце 1
73	Среда, 24.10.1984. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Београдски гудачки оркестар „Душан Сковран“; диригент Александар Павловић Милица Барић, харфа; Слободан Мирковић, виолина	М. Кузмановић: Тренодија П (премијера) Д. Радић: Трансфигурације за харфу и гудаче (прво извођење) Ф. Мартен: Polyrtique за виолину и два гудачка оркестра
74	Среда, 14.11.1984. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Даниел Киенци, саксофон (Француска)	М. Гале: Сећање и заборав Л. Берио: Секвенца IXb К. Миереану: Променљиве- непроменљиве Б. Жолас: Епизоде 4 П. Мефано: Кружно путовање Ф. Б. Маш: Аулодија
75	Среда, 05.12.1984. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Трио „Лоренц“: Томаж Лоренц, виолина; Примож Лоренц, клавира; Матија Лоренц, виолончело	Л. Лебич: Експресије М. Стибиљ: Сеансе И. Штухец: Арт В. Куленовић: Voces postuinae Е. Кирај: Гачке и линије С. Хофман: Фарса
76	Среда, 09.01.1985. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Ансамбл „Ацезантез“	Дубравко Детони: Нове музике
77	Среда, 06.03.1985. у 20:00	Велика дворана Студентског културног центра	Александар Коларевић, клавира Суделује Олга Милошевић, мецосопран	К. Сероцки: Соната, A riacere М. Шијанец: Ноктурно ин Ес Љ. Марић: Из тмине појање (Премијера)

Табела 3. Циклус *Musica viva*

Бр	Датум	Дворана	Извођачи	Програм
1	Среда, 20.03.1985. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Српски гудачки квартет „Мокрањац“ Солиста: Милица Барић, харфа	Д. Терзакис: Гудачки квартет бр. 2 М. Стојадиновић: Мелодија за гудачки квартет Б. Барић: Квинтет за гудачки квартет и харфу В. Куленовић: Гудачки квартет бр. 5 <i>Сва дела су премијере</i>
2	Среда, 17.04.1985. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Клод Делангл, саксофон; Одил Делангл, клавира и чембало (Париз) Суделује Београдски гудачки оркестар „Душан Сковран“ под управом Александра Павловића	В. Трајковић: Air et Dance (премијера) Б. Жолас: Episode IV К. Миљковић: Прелудијум (Премијера) Ф. Ерел: Orcit А. Лувије: 5 Ephemerres М. Алексиначки: Реми (Премијера) С. Хофман: Деја ву (Премијера)
3	Среда, 24.04.1985. у 20:00	Атријум Народног музеја	Елизабет Хојнацка, чембало; Силвио Гуалда, ударалке	Дела Ј. Ксенакиса: Khoai за озвучено чембало Psarpha за ударалке Naama за чембало Komboi за чембало и ударалке
4	Среда, 23.10.1985. у 20:00	Уметнички павиљон Цвијета Зузорић	Duo Contemporain – Холандија Хенри Бок – Еверет ле Маир Маримба, вибрафон, алт саксофон, бас- кларинет	З. Баргјелски: Икар В. Радовановић: Дует (поручбина овог дуа) Д. Манеке: Гестови А. Блох: A due М. Штаткић: Орион (поручбина овог дуа, премијера) Е. Форд: Песма лађара

Списак референци

Бабић, Константин (1973) „Песницама по клавиру.” *Вечерње новости*, 20. март 1973: 23.

Бабић, Константин (1974) „Из шупљег у празно.” *Вечерње новости*, 21. фебруар 1974: 23.

Веселиновић, Мирјана (1974) „Осврт на концертно вече Милка Келемена.” Емитовано у емисији Хроника Трећег програма Радио Београда 15. фебруар 1974. (из рукописне документације циклуса *Музичка модерна*)

Лазаров, Миодраг (1974) „Келемен и проблем конституције музичког дела.” Емитовано на Трећем програму Радио Београда 22. фебруара 1974. (из рукописне документације циклуса *Музичка модерна*)

Озгијан, Петар (1974) „Вече дела Милка Келемена.” *Политика*, 16. фебруар 1974.

Selem, Petar (1969) „Više od virtuosnosti. Duo Kontarsky na tribini Muzička moderna Radio-Beograda.” *Telegram*, god. 10(463), 14. оžујак 1969.

Стефановић, Павле и саговорници (1968) „Дискусија са јавног коцерта *Музичка модерна* одржаног 8. фебруара 1968.” Транскрипт разговора (из рукописне документације циклуса *Музичка модерна*)

Архивски извори

Штампана и рукописна документација циклуса *Музичка модерна*:

- кошуљице директних преноса концерата
- програми концерата
- спикерски текстови
- транскрипти разговора вођених у паузи или по завршетку директних преноса
- музичке критике емитоване у емисији Хроника Трећег програма Радио Београда

Ivana Medić

**The concert series *Musical Modernism* on Radio Belgrade 3
(1967–1985)**Summary

The series of concerts of contemporary music broadcast live on Radio Belgrade 3 was initiated in 1967, i.e. two years after Radio Belgrade 3, the programme devoted to contemporary art, culture and science was founded. This concert series was initially called *Music Today* (from 20 February 1967 to 28 December 1967). Starting from the concert held on 8 February 1968 it was renamed *Musical Modernism*; this title survived until 20 March 1985, when it was renamed *Musica viva*, due to an increasing influx of postmodernist tendencies which rendered the earlier title meaningless. In this paper I overview the concerts held during an 18-year span between 1967 and 1985; I analyse the primary sources which include announcements in daily newspapers, timesheets and presenters' texts for the live broadcasts, transcripts of discussions held after the concerts, published reviews etc. In the course of these 18 years that I overview in this article almost every concert was accompanied by a public discussion, also broadcast live on Radio Belgrade 3, with participants ranging from composers, musicologists, aestheticians, to conductors and other specialists in contemporary music. Moreover, all concerts were reviewed by renowned Serbian and Croatian musicologists and aestheticians; their reviews were either published in daily newspapers or broadcast as part of the Chronicle of Radio Belgrade 3. I will analyse, among other things, the presence (or absence) of certain renowned composers, performers and ensembles, then, the ratio between the foreign and domestic (Yugoslav) performers, the number of premiere performances, the exclusivity of certain events, the prestige of the venues where the concerts were staged, as well as the critics' reception. The goal of this research is to highlight the overall contribution of the series *Musical Modernism* to the affirmation of the music written in the second half of the twentieth century, and to estimate whether this series stimulated contemporary compositional creativity in Serbia and Yugoslavia in that period.

In an attempt to summarise the importance and the reach of the concert series *Musical Modernism*, I should stress that its defining feature was a comprehensive promotion of contemporary music – both Yugoslav and international, despite the fact that this type of music never attracted wide audiences, not to mention

that it was frequently misunderstood and disregarded even by music professionals, including composers and music critics (for example, Konstantin Babić, Miodrag Lazarov *et al.*). It is also notable that, during these 18 years, the focus was firmly on the modernist (i.e. avant-garde and experimentalist) compositional poetics, while other tendencies (such as moderated modernism or minimalism) were neglected. The entire documentation of this concert series, including the presenters' texts, transcripts of discussions and such was carefully preserved for posterity, which indicates that the series' editor Mira Daleore was aware of its educational "mission" and thus made an effort to preserve written evidence about its existence, that would "survive" long after the concerts were aired.

The concerts were organised in collaboration with other institutions, such as concert agencies, festivals of contemporary music and cultural centres due to the lack of funds, which made it impossible for Radio Belgrade 3 to organise these concerts independently. In spite of such limitations, the series' editor insisted on presenting the most renowned, interesting and sometimes notorious creators and performers of new music. Therefore, thanks to the Radio Belgrade 3 series *Musical Modernism*, the works by the likes of Karlheinz Stockhausen, Iannis Xenakis, Luciano Berio, Edison Denisov, Vinko Globokar, as well as Vuk Kulenović, Vladan Radovanović, Ludmila Frajt and other international and domestic luminaries of modern music were regularly performed at Belgrade concert venues; moreover, by means of radio waves, they reached the homes of listeners who were receptive to such an aesthetics and interested in discovering new sound worlds.

Key words: *Musical Modernism*, Radio Belgrade 3, *Music Today*, *Musica viva*, contemporary music